

A MAGYAR KIRÁLYI POSTA A XVII. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN
(1664—1680).

Irta: MUNKÁS LÁSZLÓ.

A Magyar Gazdaságtörténelmi Szemlében eddig megjelent közleményeimben¹⁾ a Magyarország királyi területén fennállott azon postákról számoltam be, melyeket eleinte a király közvetlen rendelkezése, utóbb a pozsonyi kamara fenhatósága alatt a *magyar kincstárból tartottak* fenn.

Voltak azonban ezeken kívül az Ausztriával és Stájerországgal határos megyékben más postavonalak is, melyek már felállításuk óta²⁾ az osztrák postákkal együtt, eleinte a bécsi udvari főposta, utóbb a Paar-család igazgatása alatt állottak és onnan húzták fizetésüket; ámbár az is tény, hogy a magyar király jövedelmei is nagy részben a bécsi udvari kamarába folytak be, különben nem kellett volna meghozni az 1622-iki 24, 1625. 33, 1630. 15, 1647. 88. törvénycikkeket, a melyek ezt megtiltják. A Dunántúlnak a törökök által el nem foglalt részét a bécsi udvurnál már nem is igen tartották Magyarországhoz, hanem inkább az osztrák örökös tartományokhoz tartozónak; hiszen tudvalévő, hogy még a török kiűzetése után sok időre is Vasmegyének egyes részeit külön törvény által kellett Magyarországhoz visszakapcsolni. (1723. 77. törvénycikk.)

Ez volt az oka, hogy az ezen utóbbi vidékeken lévő postákról a pozsonyi kamara irataiban, számadásaiban és a magyarországi főpostamesterek működéséről fenmaradt okmányokban nem igen történik említés. A Dunántúli részekben a bécs—győr—komáromi volt az egyetlen magyar postavonal; a Sopron, Nagy-Kanizsa és Horvátország felé menők az osztrák postákhoz, az osztrák igazgatás alá tartoztak és nem is reklamáta azokat Magyarország részére senki. Csak a törököknek Szent-Gotthárdnál való megveretése után jutott egyszer eszébe a bécsi haditanácsnak, hogy ezeknek költségeit talán a magyar kincstárnak kellene viselni és így 1664. augusztus 6-án átír az udvari kamara a pozsonyi kamarának, hogy Ő Felsege parancsára a Bécsújhelytől Kőszeg és Kör-

¹⁾ L. a M. Gazd. Tört. Szemle 1897., 1899. és 1901. évfolyamát.

²⁾ L. a M. Gazd. Tört. Szemle 1900. évfolyamát.

mend felé járó posták a császári seregek táborozási helyéig meghosszabbíttassanak és ezek költségeit a pozsonyi kamara fedezze.¹⁾

A császári hadsereg a postára, melyre nagy szüksége volt, egyre különösebb figyelmet kezdett fordítani. A bécsi haditanács a parancsnokoló tisztek jelentései alapján egyre jobban szorítja a pozsonyi kamarát a posták rendbentartására. Így jelentette fel Kobb ezredes Szatmárról, hogy a kir. leiratok, melyek még 1663 november havában kiadattak Szatmár-, Ugocea-, Bereg- és Szabolcsmegyék részére egy 1664. január 6-án Kézsmárkon tartandó összejövetel tárgyában, oda csak január 3-án érkeztek meg, úgy, hogy a nádor kénytelen volt január 11-re új határidőt kitűzni. Ugyanezen Kobb panaszolja a haditanácsnak, hogy levelei Kassáról Szatmárra csak tizednapra érkeznek be. Az udvari kamara is ráír a pozsonyi kamarára, hogy csináljon rendet a postáknál, mert a levelek Kassa felé igen nagyon késnek.²⁾

Az ilyen panaszok mégis csak lendítettek valamit a dolgon, ámbár a hadi pénztárakból azért nem igen került pénz a posták részére, sőt a mit addig fizetni szoktak, még azt is megszorították. Így pl. meghagyatott, hogy a győri postamester Puchhaim generális leveleit Győrből Bécsbe ezentúl gyorspostával ingyen szállítsa (estafettaliter gratis promoteat); igaz, hogy másrészt könnyítésül a haditanács javaslatára elrendeltetett, hogy a Győr felé közlekedő posta ezentúl Magyar-Óváron menjen keresztül, e helyen is posta állittatván.³⁾ Lipótvár építésénél báró Volkra panaszolja, hogy Béccsel való levelezése a pozsonyi posta miatt nehézségekbe ütközik és ezen alkalomból a bécsi udvari kamara Ő Felsege nevében szigorú parancsot ad a pozsonyi kamarának a baj orvoslása végett.⁴⁾

Ezen utóbbi leirat különösen azért nevezetes, mert ehhez van csatolva a magyar posták egy névsora (*Consignatio Postarum Hungaricarum*), melyben a Pozsonytól Szatmárig fennálló következő posták vannak felsorolva: u. m. Pozsony, Cseklész, Sárköz, Gerencsér, Kosztolány, Csejthe, Trencsén, Illava, Zliehó, Bajmócz, Rudnó, Zsámbokrét, Nolicsiova, Rózsahegy, Szentmiklós, Hibbe, Lucsivna, Svábócz, Lócse, Korotnok, Bertót, Eperjes, Licsérd, Kassa, Szinna, Vilmány, Szántó, Tokaj, Királytelke, Kálló, Gyulaj, Dobos, Tunyog, Csegöd, Szatmár, összesen 35 postahely.

Ez 1648. óta az első névsor, a mit a magyarországi postahelyekről feljegyezve találunk; de a mint látjuk, a dunántúli posták teljesen

1) Országos levéltár. Kamarai levelek 1660—1669-ig, C. csomó.

2) M. o., Kamarai levelek 1660—1669-ig, C. csomó.

3) U. o. Benigna Resolutio 1663. július 25. és aug. 31.

4) U. o. Benigna Resol. 1669. május 4.

hiányzanak belőle, bizonyosan azért, mert Bécsben ezeket nem tartották a magyar postához tartozóknak. A névsor különben még így sem teljes, mert hiányzik belőle Nagy-Szombat, holott egy kir. leirat már (1664) előbb elrendelte, hogy Morvaországba a posta Nagy-Szombaton és Trencsénen át közlekedjék és így Nagy-Szombatban is kellett postának lenni.

Még érdekesebbek ama megjegyzések, melyek ezen „Consignatio“ hátlapján olvashatók. Ezek szerint „a posták járásának oly megállapítása, hogy azok bizonyos időre, órára beérkezzenek, lehetetlen az utak és helyek alkalmatlan volta és a nagy távolságok miatt; különösen a hegyes vidékeken és vízjárta helyeken; mivel a folyók néha kiáradnak, a hidakat elhordják, úgy hogy a posta tovább nem mehet, nemkülönb a hirtelen beállott záporok és egyéb akadályok miatt a futárok vesztegelni kénytelenek. Ha ezen akadályoktól eltekintünk — úgymond — a rendes posták Eperjesről Pozsonyba 3 nap alatt bejöhethének, egy-egy postára 3 órát számítva; különösen Tokajtól kezdve a Tiszán túl már nagyobbak a távolságok de azokat is beszámítva a posta Szatmárról Pozsonyba 5 nap alatt mégis csak bejöheth.“

Ámde ezeken kívül a postának még más akadályokkal is kellett megküzdeni, még pedig egyrészt a császári zsoldos hadak rakonezátlankodásai sőt rablásai, másrészt némely hatalmas főurak, sőt azok szolgálóinak túlkapásai miatt, a kik a királyi postát nem igen respektálták; azonfelül a rablók is nagyon elszaporodtak a felső megyékben.

Ezekről tanúskodnak *Pakay Benedek* 1664 óta magyarországi főpostamesternek a pozsonyi kamarához írott levelei,¹⁾ melyekből, nemcsak azért mert csaknem kivétel nélkül magyarul vannak írva, de érdekes tartalmukért is bővebb kivonatokat közölni látszik érdemesnek. Pakay 1667. szept. 25-én így ír Zichy István grófnak a kamara prefektusának „Midőn praesentis éjjel az kosztolányi posta Manigha felé jött volna az Kassáról expediált ordináriával (rendes postával) és két kurirt is hozott volna, bizonyos katonák ráütvén, az pagétoniokat hét nagy kötésben valókat az bőr sákkal együtt elvitték, a posta lovait is szereszámostól, a kurirokat és postalegént is mindemből kifosztván, egy-egy ümögben bocsátották el. A katonákat a Végekől (végváarak = véghelyek = határőrségek) valóknak írják lenni, főképen a kiket annakelőtt is nyilván rajtaértek az posták lovai elvonásán, főképen a nyitraiakat, szeredieket.²⁾

1) Országos levéltár. Kamarai levelek 1660—1669.

2) Hát bizony Nyitrán és Szereden vigyáztak akkor a magyar határra a király katonái, mert már pld. Érsekujvárott már a török volt az úr, sőt Galgócz sem volt biztos

Csejthei Farkas Jónás pedig midőn Szikszay Mátyás uram a csejtei posta szekereán kurirul jött volna és megfizetett magától, amaz felült erőhatalommal az postaszekerre és Kosztolányig vitette magát; onnan tovább akarta hajtani a szekeret, melyet hogy nem akart cselekedni az postalegén, azt rettenetesül megverte, zaklatta. Nagyságodat kérem alázatosan, méltóztassék mind az ilyen verő s postákat fosztók miatt jó remediálást kegyelmesen provideálni, egyébként nagy fogyatkozás lészen az posta állapotokban s nem is viselhetik az tiszteket. Nem mulatom el Memoriale által az nemes Camarát informálnom, írának Judex Curiae úr Ő Méltóságához, Érsek ur Ő Nagyságát¹⁾ is megtalálván felöle, — csak használna. Farkas Jónás nem tudhatom, ha Draskovics vagy Homonnayné asszony szolgája-e? — stb.“ Egy másik 1668. szept. 11-én kelt levele így hangzik: „A sok rendbéli és szüntelen való galibák károsítások, Postitiók háborgatása, veréséhez képest, melyeket mind én mind az több Posta szolgálatban levők szenvedünk már majd türhetetlenekké váltak; az mint hogy csak tegnap is rút szitkokkal fenyegetésekkel bánt Rákóczy úr embere az postiliómmal fölötte mód nélkül üzven lovaimat; kérem alázatosan Nagyságodat és Kegyelmeteket, méltóztassék Ő Felségétől mind ide s mind az többi postamesterek oltalmára Protectionalist in optima et requisita necessaria forma (érvényes és szükséges alakban kiállított oltalomlevelet) szerzeni, hogy tudillik az olytén casusokban minden rendbéli Magistratusok és Tisztviselők assistentiával legyenek,²⁾ melynek expeditiójára való Conceptus itt megiratván, küldessék föl (t. i. Bécsbe megerősítés és kihirdetés végett) annak pedig formuláját az más Tartományokban lévő pátens levelek tenorából (tartalmából) is vehetni, melyek közül az Officiaria Rationarián (számvevőség) is protokollálva találtnak.³⁾ Kérem azért Nagyságodat és Kegyelmeteket ne nehezteljen (ma = ne terheltelessék) Magister Rationum Úrnak (a számvevőség főnöke) decrataliter meghagyni, hogy az oly levelek páriáit (másolatait) adja ki és annak utána, hogy Secretárius Úr Ő Kegyelme is ne neheztelne az mintát megiratni és Nagyságod és Kegyelmetek az expediót írván az kívánt levelekre — effektuáltatni stb.“ — A hatóságok azonban a postát nemcsak nem védték, hanem még zaklatni is segítettek; erre nézve Pakay így ír 1668. Decz. 23-án a Kamarának: „Nyavalyás (a szó akkori értelmében = szánalomra méltó = miser)

1) Nyilván Kollonicsot érti.

2) Ezt már II. Ferdinánd postapátense elrendelte, de úgy látszik nem igen tartották be.

3) Az osztrák örökös tarfományokban árvényben levő postai rendeletek tehát megvoltak ugyan, csakhogy Magyarországon sem igen akadt, a ki azokat érvényesnek elismerje és végrehajtsa.

kosztolányi posta panaszkodik, hogy az minap, midőn bizonyos kurirt küldött Gerencsérre, visszamenetelében a szolgáját megállították a nagyszombati kapuban és egyik lovát elvonták, mondván, hogy lopott ló volna. Holott emberét adhatja az posta, kitől vette; nem ez volna annak módja, csak más akármely emberrel is, nemhogy Ő Felsőge Postájával, hanem ha az iránt való törvény szerint megbizonyították volna, hogy lopott ló, arról bizonyáglevelet extrahálván; a mellett kereshetne a posta a pénzét azon, az kitől vette az lovat. Kérem Ngodat s Kegyelmeteket alázatosan, méltóztassék megírni az Szombati városnak, hogy annak módja szerint bizonyitassák meg azzal, a ki a magáénak pretendálja a lovat, hogy lopott ló, s azzal adjanak bizonságlevelet az kosztolányi postának, kereshesse pénzt attól, az kitől vette volt és ennekutánna afféle rendetlen háborgatást ne tétessenek a postákon“ stb. Ismét egy másik levelében írja a kamarának: „Az mely három börtanisztrát vagy fellaizott az tavali kikeletkor rendeltetett vala Ngod s Kegyelmetek az levelek vitelére az Postán, immár annyira elszakadoztak, hogy nem is vihetik többé az leveleket bennök, kiváltképen az ketteiben, mivel az katona-csavargó tolvajok fel rontották s hasogatták őket; megfoltóztattam vala őket, de már abból is kiszakadtak. Végeztem egy nyeregjártóval, hogy csináljon vastagszerőeket, de tiz forintnál különben nem akarja csinálni stb.“

Pakay rendesen magyarul ír, a mi a postánál Bornemissza óta csak nagy ritkán fordul elő; a posta hivatalos nyelve rendesen a latin volt, de amellett, a magyar is használtatott, németül csak azon posta hivataloskodott, melynek osztrák hivatallal volt dolga. Vöcsey János trencsényi postamester midőn a trencsényi postát el kellett hagynia és Sirsich ottani harminczadosnak átadni, panaszkodik, hogy el kell mennie, pedig már ellátta magát „mindennel, szénával, abrakkal, német diákkal a postának Morvába való szállítása végett stb.“¹⁾ a német diák tehát mint különös czélra felfogadott hivatali kellék szerepel.

A magyar birtokoselem az országgyűléseken ismételve hozott törvények értelmében a közhivatalokban és így a postamesterek és harminczadosok között is erősen volt képviselve és midőn a töröknek Szent-Gotthárdnál való nagy verésége után a bécsi udvar német tanácsosai által Magyarország kárára megkötött vasvári béke miatt országszerte megnyilatkozott elégtelenség arra indította a bécsi kormányt, hogy a magyar őrségeket a várakból elbocsátván, az országot idegen zsoldos katonákkal rakja meg; ezeknek tisztjei és a magyar postamesterek közt egyre folyt a torzsalkodás. A katonaságnak nagy szüksége

¹⁾ Országos levéltár. Kamarai levelek 1660—1609 C. csomó.

volt a postára, az érintkezés elkerülhetetlen volt és így a szegény postamestereknek kijutott a része azokból a zaklatásokból, melyeket a világ minden részéből összeverődött zsoldos hadaktól — melyek csak a császárt és a bécsi haditanácsot ismerték el uroknak — az egész magyarságnak kellett szenvedni. A tiszt urak teljesíthetlen követelésekkel léptek fel a posta irányában és midőn erőszakos brutális fellépések dacára akarataknak érvényt még sem szerezhettek, csak úgy hullott a sok panasz és feljelentés a bécsi haditanácshoz, ezek azután onnan lekerültek a pozsonyi kamarához és a megejtett vizsgálatok teljesen feltárták a postamesterek szomorú helyzetét.¹⁾

Hogy az, a mit a katonaság a posta ellen elkövetett, már több volt a soknál, annak legekleatásabb bizonyítéka, hogy a dolgot elvégre már Bécsben is megsokalták és kiment a rendelet a badseregnek, hogy a postamesterekkel ne bánjanak oly keményen (sollen die armen Postmeister nicht so hart traktiren)²⁾ de úgylátszik ennek sem volt valami nagy foganatja.

A posták siralmas állapotához hozzájárultak még az elszaporodott rablók garázdálkodásai is. Bohus Dániel turdossini postamester felterjesztést tesz a kamarának, hogy a rablók már több ízben elfogták és kifosztották a postát és kéri, szállítaná fel a kamara Liptó és Szepes vármegyéket a rablók kiirtására. A váczi püspök pedig Bécsből írja a kamarának, hogy ha az erdélyi fejedelem embere jön Pozsonyba a fejedelem levelével, illetve onnan visszaindul, adjon mellé a kamara fegyveres kíséretet, mert a múlt évben már két ízben megtörtént, hogy útközben a rablók kifosztották és az erdélyi fejedelem nem kapta meg a király levelét.³⁾

De azért nem hiányzanak más részről ezen korszakban az örvendetes mozzanatok sem a magyar posta életéből. Pakay Benedek főpostamester az ő postalegényeivel és lovaival szintén részese volt a szentgotthárdi fényes győzelemnek és Montecuccoli fővezér ajánlatára kárai fedezéséül és jutalomképen 800 forintot kapott, a mi akkoriban nagy összeg volt; 1670-ben megint 800 forint gráciát (jutalmat),⁴⁾ halála után pedig családja részére 2000 forint kárpótlás lett kifizetve.⁵⁾

1) Országos levéltár. Benigna resolutio 1664. ápril 30. Soos bepanaszolt postamester beigazolta, hogy a német futárok a postamestereket is ütlelegik, sőt egynek több fogát is kiverték.

2) U. o. Benigna resolutio 1673. febr. 14. Az udvari kamara másolatban közli az erre vonatkozó pátenst a pozsonyi kamarával.

3) U. o. Kamarai levelek 1660—1669. C. csomó.

4) U. o. Benignae resolutiones 1666. jul. 22. és 1670. jul. 19.

5) U. o. Benigna resolutio 1676. szept. 10.

Pakay törekedett is megfelelni a rábizottaknak, pedig nemcsak postaügyekben, a hol mint főpostamester ő volt a főfelelős, hanem egyéb fontos kényes ügyekben is kirendeltetett a pozsonyi kamara részéről. Így 1669-ben Kobb császári colonellus pénzt követelt nemes Papp Dániel szatmári harminczadostól, és mert ez nem adott neki, szóváltás majd verekedés lett belőle és Kobb feljelentette Pappot Bécsben a haditanácsnál. Ezen ügy elintézésére Pakay lett Szatmárra kiküldve,¹⁾ pedig a megbízatás kényes volt, mert egyrészt a Bécsben pártfogolt császári katona, másrészt a magyar törvények teljes védelmét élvező magyar nemes álltak pörben egymással. Ezen kiküldetés postatörténelmi szempontból is azért nevezetes, mert Pakaynak meg lett hagyva, hogy *együttal* mindjárt az útjába eső postákat is vizsgálja meg és visszajövet tegyen a pozsonyi kamarának jelentést. Pakay meg is járta Szatmárt, 1669. szept. 4-én egy heti utazás után Pozsonyból Kassán keresztül a postával beérkezett Szatmárra, ott időzött a mondott pörös ügyben október 5-ig, a midőn hazafelé indult, megírván a pozsonyi kamarának, hogy visszatérőben az útba eső postákat meg fogja vizsgálni és erről való jelentését be fogja nyújtani. Ezen jelentését nov. 14-én be is adta, az országos levéltárban a Benignák tartalomjegyzékébe be is van iktatva, de azon megjegyzéssel, hogy „deest“ (hiányzik). Ennélfogva meg kell elégednünk Pakaynak a pozsonyi kamarához intézett egy másik levelével²⁾ 1670. ápr. 1-ről, melyben vizsgálati útvjáról visszatérve az összes postaalkalmazottak nevében kéri a kamarát, hogy „azon protectionalis levelet, melyet még II. Ferdinánd király kiadott, újból kinyomatván, minden postának kiszolgáltassák, mert a posták ellen napról-napra több excessus történik. Így a szinnai postamestert Kassa mellett házából kiűzték, úgy, hogy nincs hol laknia, Nagymihályi Kristóf nemes ember pedig postán *curierio modo* utazván a leveleket a postalegénytől mind elvette, megtartotta és Eperjesre érkezvén tetszése szerint kiosztotta.“

Pakay ismételt felterjesztésére, vagy tán még inkább a bécsi haditanács unszolására 1670. márczius 29-én végre kiadatott a „Postamesterek részére való utasítás“ (Instructio pro Postarum Magistro.³⁾) Ez I. Leopold postapátenséből van véve és tartalma csaknem szóról-szóra egyezik II. Ferdinándnak 1626-ban kiadott postapátensével, csak némi kibővítések és megtoldások vannak hozzáragasztva. Miután pedig II. Ferdinánd pátensének tartalmát már más alkalommal közzétet-

1) Orsz. levéltár kamarai levelek 1660—1669. D. csomó.

2) U. o. kamarai levelek 1670—1679 A) csomó.

3) U. o. Kincstári osztály. Instructiones 14. sz. csomag.

tem)² most csak ezen megtoldások ismertetésére fogok szorítkozni. Így hozzá van toldva

az 1 ponthoz: „olyanok sem veendők fel a postára, a kik tetszésök szerint hol otthagyják, hol meg újra felhasználni akarják a postán való utazási alkalmatosságot. Továbbá a postajelvénynek, vagy a mint nevezik a postasípnak hordása vagy használása se engedtessek meg semmiféle magánügynek, senki szolgájának és emberének, a postajelvény és a tettenérés alkalmával az illetőnél található egyéb tárgyak elkobzásának büntetése alatt“;

a 2-ik ponthoz: „a ki a lovakat kimerült, sánta, hasznavehetetlen állapotban adja vissza és még a postahivatalbelieket bántalmakkal illetni is merészkedik, szigorú büntetésben részesüljön és a kár megtérítésére köteleztessék“;

a 3-ik ponthoz: (miután elrendeli, hogy minden hatóság a postát oltalmazni köteles) „Ha pedig az, a mint nem reméljük, mégsem történnék meg és a mi postahivatalbelieinktől az említett és kért oltalmat és segítséget bárki is megtagadná, azon hatóság vagy tisztviselő a postának ez által felmerült kárát megtéríteni tartozik, sőt azonfelül is szigorúan büntetendő“;

a 4-ik ponthoz: (a lórakelés előtt fizessen) „még ha akkor egyúttal a rendes posta levélsomagjainak szállítása is eszközöltetnék és ezeknek szokott módon való átvételében és továbbításában a postalegényt semmiképen ne akadályozza.“ A pont végére még oda van toldva, hogy: „a lovak váltása bármely postaállomáson meg nem engedtetik“;

az 5 pontban csak az a különbség, hogy Ferdinánd pátensében a szállítható súlymaximum 40—50 fontban van meghatározva, míg itt csak „*túlterhelt zsák*“-ról van szó;

a 6 ponthoz: „azon postáknak, kiknek házuk és szállásuk nincsen, megfelelő lakást és helyiségeket kijelölni“ (és itt ép úgy hivatkozik az I. Ferdinánd óta dívó szokásra, mint az II. Ferdinánd pátensében is előfordul). Ezen 6 pont különben megfelel a II. Ferdinánd-féle pátens 6. és 7. pontjának, csak ki van belőle hagyva a főpostamester vagy a pozsonyi postamester czédulája, melyhez a II. Ferdinánd-féle pátens a postaalkalmatosság használhatóságának engedélyét kötötte; másrészt pedig a következő megtoldással van ellátva: „miután a közjót és a nekünk való szolgálatot érintő bármely szüregségre éjjel-nappal készen kell lenniök s a postaszolgálattal eléggé, sőt nagyon is igénybe vannak véve, nehogy még azonfelül is alkalmatlanul terheltessenek, akarjuk és pa-

²) Magyar Gazd. Tört. Szemle. 1897. évf. Húsz év Magyarország postatörténetéből.

rancsoljuk, hogy a katonaság beszállásának idején a szállasadástól, az őrszolgálatoktól és más contributióktól és minden ilyes terhektől és szolgáltatásoktól a fenti okoknál fogva szabadok és mentesek maradjanak. Azt pedig komolyan megtiltjuk, hogy (a mint eddigelé nem ritkán megesett) a közlekedő rendes postaexpeditiókat bármiféle hatóság vagy tisztviselő vagy bárki más visszatartsa, késleltesse és a szokott módon összekötözött s a postamesterek pecsétjével lezárt levélkötegeket megsértse, felbontsa, szélylyelhányja; hogy azok a megállapított napokon és órákban elindíttassanak, továbbszállíttassanak; senkinek sem kérelmére, sem akadályozására ne késleltessenek, és a kitűzött időben a kellő helyekre épen és sértetlenül beérkezzenek. Végre az utakat jó karban tartani, azok, a kiket illet, el ne mulasztják és ahol zivatar, vízáradás vagy nagy záporok következtében annyira elromlottak, hogy azokon a posta éjjel-nappal akadálytalanul nem közlekedhetik, meg van engedve a postamesterek és postalegényeknek, hogy az útról bármerre oldalra eltérve az akadályokat kikerülhessék“.

Van még ezen pátensben egy új hatodik pont, mely szerint: a rendkívüli stafétákkal¹⁾ vagy indításokkal (ha csak a szolgálat vagy a közjó szükséglete sürgősen nem követeli) a postahivatalbelieket terhelni és zaklatni nem szabad, hanem elég ha a levelek kétszer hetenkint ide és oda a rendes postával pontosan közvetíttetnek.“

Végül a pozsonyi főpostamesternek még különösen is meghagyatik, hogy mindezek végrehajtása felett őrködjék és szükség esetén elégtételt követeljen es valamennyi királyi, megyei, városi, katonai és polgári hatóságnak még egyszer a szívére köti a posta védelmét. Ezek a különbségek a kézalatti és a II. Ferdinánd által kiadott, általam már más helyen ismertetett pátens között.

A pátens tehát kiadatott és talán segített is imitt-amott a postalalkalmazottak helyzetén, a hol t. i. végrehajtották; de tudvalévő, hogy a pátensek magukban véve Magyarországon nem bírtak törvény erejével és így végrehajtásuk egyáltalában nem volt bizonyosnak tekinthető; azért kellett azokat több-kevesebb sikerrel újra meg újra kiadni, kihirdetni és ha új pátenszt adtak is ki, annak tartalma legnagyobb részt szószerint az elődjének volt az ismétlése.

A most ismertetett pátenszt is Leopold császár és király Paar Károly József bécsi főpostamester panaszaira 1691. október 7-i kelettel még egyszer kiadta.²⁾ Ennél azonban érdekesebb, hogy ugyanazt kiadta.

1) A „staféta“ szó itt először fordul elő, bár a dolog maga régen megvolt és „extraordinaria“ nevet viselt.

2) Nemzeti Múzeum kéziratára. Ezen pátenszre hivatkozik az 1718-ki pátens is, mely 1748-ban újra ki lett hirdetve, az ú. n. „Hungarisches Postpatent.“

Tököly Imre is 1682-ben Kassán a maga neve alatt¹⁾ úgy hogy jóformán csak a bevezetés más, t. i. „Leopoldus“ etc. helyett „Emericus Thököly“ etc., a tartalma azonban csaknem szórúl-szóra ugyanaz; és miután a Leopold-féle intézkedés 1670-ből, a Tököly-féle csak 1682-ből származik, nyilvánvaló, hogy az előbbi volt az eredeti és az utóbbi a másolat.

De tárgyunkra visszatérve; a dolgok további folyásából látjuk: hogy a postaközlekedés kifogástalanabbá tétele csak nem akart haladni. A bécsi haditanács egyre jobban és jobban szorítja a pozsonyi kamarát az údvari kamara útján a magyarországi posták rendbehozatalára. Így írja az udvari kamara 1671. jul. 3., hogy a „posták Magyarországon eddigelé nagyon zavarosan vannak rendezve“ (satis confuse ordinatae) szükséges tehát, hogy „jobb rendbe hozassanak és olyan legyen a beosztásuk, hogy a levelek jövőben biztosabban, pontosabban és késedelem nélkül legyenek továbbíthatók.“²⁾

Egy másik átiratában közli az udvari kamara a pozsonyi kamarával a haditanács azon határozatát, hogy „a posták úgy mint Ausztriában Magyarországon is rendbe hozassanak, a levelek és staféták sehol fel ne tartóztassanak, hanem rendeltetési helyeikre gyorsan elszállíttassanak.“³⁾

Az osztrák posta tehát mintául van odaállítva és ámbár Pakay 1670-ben azt írja a kamarának, hogy „a szomszéd Ausztriában sem jár rendesebben a posta“⁴⁾ ez talán mégsem lehetett egészen úgy, már csak azért is, mert Ausztriában a postára több gondot fordíthattak, Ausztriát háborúk nem dúlták és ott a császári parancsok feltétlenül végre is hajtottak.

A magyar posta berendezése egyébiránt, a nélkül, hogy annak különállása megszűnt volna, mégis csak az osztrák szerint igazodott. A gyakorlat az volt, hogy a bécsi udvari kamara közölte a pozsonyi kamarával az osztrák posta tökéletesebbé tételére vonatkozó intézkedéseket, tanácsképen, esetleg hasonló intézkedések életbeléptetése céljából. Ennek egy kiváló bizonyítékát találjuk az udvari kamarának egy

1) L. Wenzel Gusztáv: A vasúti ügy s a posta és távirda közötti összeköttetés Budapest, 1884. Wenzel eredetinek tartja.

2) Orsz. levéltár Benigna resol. 1671. jul. 3. Csatolva van a haditanács határozatának másolata, és ebben az is áll: „damit die ab- und einlaufenden Schreiben ohne einigen Vêrzug mit gewisser Sicherheit und Puntualität (!) überbracht werden können.“

3) Orsz. levéltár. Benigna resolutio 1671. jul. 18.

4) Ú. o. kamarai levelek 1670—1679. A. csomó.

1673. febr. 10-én kelt átiratában,¹⁾ melyben gróf Paar Károly örökösinek Austriában tett rendelkezése közöltetik a pozsonyi kamarával. Mellékelve van a mondott német nyelvű rendelkezés teljes másolata; ebben azonkívül, hogy a postáknak megengedettett, hogy ne csak az utakról letérhessenek, hanem a kerítéseket is áttörhessék, szántóföldeken átgázolhassanak stb. (Próbáltak volna ilyesmit Magyarországon!) ezen passus is foglaltatik: hogy ámbátor „*a magyar posta az osztráktól teljesen független és különálló*“ (Obschon das ungarische von den österreichischen Postwesen independent und abgesondert ist) mégis el lehet várni, hogy ott is betartják azt a rendet, hogy a közönséges (ordinari) posta Bécsből hetenkint kétszer és pedig vasárnap és csütörtökön induljon Pozsonyba és szerdán meg szombaton a magyar közönséges posta érkezzék Bécsbe „hogy Pozsonnyal (de nem tovább) a rendes posta-közlekedés betartassék.“

Kiviláglik ezen osztrák rendelkezésből, miszerint a Paar család daczára annak, hogy II. Ferdinánd 1624-iki adománylevelével a magyarországi postákat is az ő fenhatóságuk alá helyezte; megelégedett az osztrák örökös tartományokban élvezett biztosabb és értékesebb privilégiumával, felhagyott a hiába való kísérletekkel, hogy jogát Magyarországon is érvényesítse, és maga is minden kétséget kizárólag elismeri, hogy a magyar posta az osztrák postától különálló független intézmény, és nem is kívánja magát annak dolgába beleártani, csakis annyiban, a mennyiben az osztrák postával való érintkezés azt elkerülhetlenül megköveteli. A dolog tehát 1673-ban még így állott; daczára annak, hogy a magyar alkotmány ép akkortájt lett függesztve és Ampringen Gáspár a német lovagrend nagymestere lett Magyarország teljhatalmú kormányzója.

A magyar posta önállósága Ausztriával szemben tehát elég erősen állt volna, de annál korlátoltabb volt benn az országban, mert a harminczadokkal lévén egyesítve és azoknak jó részben alárendelve, hivatásának nem volt képes teljesen megfelelni, fejlődésről pedig ilyen viszonyok között szó sem lehetett. A „Magyarország főpostamestere“ czim, melyet Pakay minden alkalommal csaknem ostentative használ, még megvolt ugyan, sőt a posták állapotját is leggyakrabban tőle kérték számon, de hatásköre már távolról sem volt az a régi, mint Bornémisza István

¹⁾ U. o. Benigna resolutio 1673. febr. 10. Szó szerint: „Sonsten steht aber auch dieses zu erwarten, dasz obschon das ungarische von dem österreichischen Postwesen indepent und abgesondert ist, gleichwohl solche Ordnung jederzeit gehalten werde“ és ismét: „dasz eine ordentliche Corrépondenz mit den Pressburgischen Postamte (nicht aber weiters) gepflogen“ stb.

idejében.¹⁾ Az egyes főbb harminczad és postahivatalok köré csoportosultak a kisebbek és azok főnökeinek csaknem annyi, sőt gyakran még több befolyásuk volt a postákra, mint a főpostamesternek. Magának a főpostamesternek tulajdonképeni hatásköre, mely valaha az egész királyi területre kiterjedt, csak Pozsonyra és környékére szorítkozott, mint az már elődje Lauzer idejében sem volt másképen;²⁾ a [mellékessé vált posta mellett a főpostamesternek is csak mellékes szerep jutott. Igazgatni igazgatott ugyan, de csak úgy messziről, már a mint hogy lehetett. Így — bizonyára mert őt is szorították — panaszt emelt Soos Ádám kassai postamester ellen, a ki 1679. jun. 4-én a pozsonyi kamarához intézett levelében³⁾ az ellen védekezik, előadván, hogy az előfordult hiányok és késedelmek megszüntetése végett kiadta a megfelelő parancsot a kisebb postáknak (Veredariusoknak), de megjegyzi, hogy ha a pozsonyi főpostamester vádol, akkor előbb meg kellett volna vizsgálnia az összes postákat, kipuhatolván, hogy ki a hibás és csak akkor fordulni a kamarához, azt jelentvén föl, a kinek hanyagságából vagy gondatlanságából a hibák keletkeztek, nehogy egyesek hibájáért mindnyájan szenvedjenek, »mert« — úgymond — Isten a tanúm, és hivatkozom Ő Felsege minden polgári és katonai hatóságára, hogy az én hivatalomhan csekély fizetésem daczára a jelen nehéz időkbén is az én legkegyelmesebb Uramnak és előljáróimnak hiven szolgálók; ha pedig néha megtörténik, hogy a rendes posták késedelmet szenvednek vagy vissza lesznek tartóztatva, már ismételten jelentettem a főpostamester úrnak, hogy az sem az én gondatlanságomnak vagy hanyagságomnak tulajdonítandó, hanem annak, hogy itt nekem sok kamarai és katonai hatóságok parancsolnak sok fontos és sürgős dolgokban; alig bírom a tollat úgy forgatni, hogy a postát a rendes időre indíthassam, és az indítás a rámbízott fontos és sürgős ügyek miatt följebbvalóim parancsára szenved késedelmet. Azonfelül, ha úgy Pozsony felé, mint a Tiszántúlra szóló levélcsomagok útközben gyakran felnyitvatnak, sőt némelyek által fel is tartóztatáknak, azt magunk is súlyosan érezzük, de nem segíthetünk rajta. Az is megésik, hogy az innen Szatmár felé szolgáló, mindenükből kifogyott elszegényedett postiliók még az úton sem nem biztosak a rájuk leselkedő ellenségek miatt, és nem képesek rendes lóhajtással a postajáratot betartani, hanem kénytelenek az útról letérni, hogy a veszedelmes helyeket ha késedelemmel is, kikerüljék, ezért piszkolódnak bé és rongyolódnak el gyakran a levélcsomagok boritékai;

1) L. M. G. T. Sz. 1897. évf. »Húsz év stb.«

2) L. M. G. T. Sz. 1901. évf. 5 f. 194 l.

3) Országos levéltár: Kamarai levelek 1670—1679 L. csomó.

sőt fel is fogják a leveleket, úgy, hogy lehetetlen a kellő és rendes időt betartani; csak az Isten különös kegyelme őríz bennünket, úgy, hogy mindenki csodálja, hogy még így is bírunk existálni a csekély fizetés és a gyakran előforduló rendkívüli posták és staféták kiállítása mellett is. Máskülönben éjjel-nappal abban fáradozunk, hogy Ő Felsége szolgálatának és a ránk bízott hivatalnak a mennyire csak lehetséges eleget tehessünk.» (Ez az eredeti latin levélnek kivonatos fordítása.) Ebből láthatjuk, milyen siralmas állapotba jutottak a posták, s hogy a király 1670-i pátensével nem igen hozta rendbe a postaszolgálatot Magyarországon.

Van azonban még más bizonyíték is arra nézve, hogy a főpostamester nem gyakorolta többé a postaügyre azon befolyást, melyet elődei gyakoroltak. Új postautak, új postaösszeköttetések létrehozásánál azelőtt a főpostamester vitte a vezérszerepet; 1673-ban azonban Sziléziával új postaösszeköttetést akarván berendezni, a főpostamester mellőzésével Sirsich Gáspár trencsényi harminczadost és postamestert hívták föl véleményadásra. Ez meg is felelt a fölhívásnak. A kamarához 1673. nov. 29-én intézett levelében¹⁾ indítványozza: hogy „a vonal Nocsovától ágazzék el Szilézia felé, mely helyen most is van posta. Zsolnától 4, Rózsáhegytől 2 mértföldnyire fekszik, ott van egy literatus ember, a ki tudni fogja a Sziléziából Magyarországra és vice versa folyó levelezést szélylyelválogatni; ha azonban nem tudná, mást kell tenni helyébe. Négy új postát kell Szilézia felé Magyarországon felállítani, ezek volnának: Wrutka (talán Ruttka?), Zsolna város, Krasno város, a negyedik a magyar határon, a hol Ő Felsége táboroz; Sziléziában volna két posta felállítandó u. m. Jablunkau és Teschen, ezek egymástól és Jablunkau a magyar határtól 2—2 mértföldnyire fekszenek. Ha a kamarának úgy tetszik — úgymond — majd magam felmegyek Zsolnára arra alkalmas személyeket fogadni, ellátom őket a szükséges instructiókkal és fel is esketem. Kérem írni Zsolna városának, hogy ebben segítségemre legyen. Miután pedig azon részekben Szilézia felé lovak nem mindenütt vannak, hogy az alkalmazandók magokat lovakkal és egyéb postasegédesszökökkel elláthassák, kérem a zsolnai harminczadosnak is írni, fizessen nekik egyenként 24—24 forintot az első évnegyedre előre. Ezen posták felett a felügyelet pedig a zsolnai postamesterre volna bízandó stb.»

De meg volt kötve Pakaynak a keze még abban a szűkebb hatáskörben is, mely neki még megmaradt. A pozsonyi postához volt beosztva: Gerencsér, Sárfő, Cseklész, Német-Járendorf, Mosony és Öttevény (összesen 6 posta, elődjének Lauzernak még ezeken felül Soponya és

¹⁾ Orsz. levéltár. Kamarai levelek 1670—1679 L. csomó.

Tardoskér, tehát 8 mellékpóstája volt). Ezek közül a német-járendorfi folyamodott a kamarához, hogy miután ő közvetíti a postát Bécs és Győr között, neki 4 lótartás adassék, mint az óvárinak is van. A kamara számvevősége, melynek élén még mindig Angarani Tamás áll, 1670. márczius 5-én kelt jelentésében¹⁾ kimutatja mennyit fizetett és fizet ki a kamara Pakaynak és mellékpostáinak. E szerint volt Pakaynak a fizetése fogalmazó korában évi 200. forint, mint főpostamester kap negyedévenként 132, tehát évi 528 forintot, Gerencsér, Sárső és Cseklész kapnak egyenként és évnegyedenként 38 forint 40 denárt, Német-Járendorf 36, Mosony és Öttevény pedig 24—24 forintot. A kamara felszólítására annak számvevősége ugyancsak az 1670. év május 20-án kelt egy másik jelentésében²⁾ véleményt ad a Pakayhoz beosztott veredáriusok állapotáról és azt véleményezi hogy Járendorfnak nem kell 3 lótartást adni, mint Pakay javasolta, mert annak helyzete amúgy is előnyös, lévén neki Ő Felsége pénzén épült oly tágas és kényelmes lakhelye, amilyen a mosonyi és öttevényinek, akik többet dolgoznak, nincsen; sőt a gerencséri, sársői és cseklézi posták is a régi fizetésre volnának redukálандók és pedig azért, mert először az ujjváritól eltekintve, csak annyi rendes postát járatnak, mint akár a kosztolányi és a többiek, másodsor, mert mindegyiknek megvan a maga szabad sessiója, rétje, földje, ezek tartozékával, még pedig mindenféle tehertől mentesen, azonfelül készpénzben rendes fizetése minden levonás nélkül, nem úgy mint régebbi időben, midőn a fél kurirpénzt levonták tőlük. Azonfölül a terheik is könnyültek, a kurirok után amúgy is szép jövedelmet húznak. Hát még a trencsényi postamester! a ki egyúttal harminczados is, felmegy többre évi 600 forintnál különféle czimeken.“ Pakay a számvevőség ezen jelentésére válaszolva azt írja a kamarának,³⁾ hogy a cseklézi, gerencséri és sársői posták emberemlékezet óta egyazon fizetést húzzák, más írott okmánya erre nézve nincsen. Hogy ezek, az ujjvári járat elmaradása óta kevesebb szolgálatot tennének az nem áll, mert a Vágon túlra is kell hordaniok a leveleket, különösen Lipótvárra és Semptére. A mi az említett lakásokat és egyéb járandóságokat illeti, nem jól van értesülve a számvevőség, mert lakhelyeik nagyon szűkek és csekélyek, a szántóföldekből csaknem semmi hasznuk, sőt még a harminczadtól sem mentik fel őket a harminczadosok; a nagyszombatinak például még a marháját sem engedik a közlegelőre. A sársőinek van ugyan kis háza, telke, de azt az elődei vették, a cseklézi ház sem ér sokat. A kurirpénzt szintén

1) Orsz. levéltár. Kamarai levelek 1670. M. csomó.

2) U. o. N. csomó.

3) U. o. Kamarai levelek 1670—1679 N csomó.

nincs mit irigyleni a szegény postásoktól, mivel egyrészt a magyar uraságok szolgálói, másrészt a különféle nemzetbeli katonatisztek a posta nagy kárára egyre-másra zaklatják a postát kurir küldésekkel, a lovakat agyongyötrik, úgy, hogy azokból több a kár, mint a haszon; azonfelül felment az ára a zabnak, a szénának annyira, hogy az a régi áraknak nemcsak kétszeresét, háromszorosát, de négyszeresét is kiteszi. A trencsényi postamester is, midőn az elmúlt időkben arra jártak Ő Felsége hadai, kénytelen volt naponként néha 10 lovat is a katonaság rendelkezésére bocsátani és nagy kárai voltak a postából stb. Erre különben adatot szolgáltat Sirsich trencsényi postamester maga is. Így írja 1673 jan. 12-én a pozsonyi kamarához intézett levelében,¹⁾ hogy „a horvát katonák a császári seregből Illavára érkezvén és ott kvártélyozván egy zászlótartó három más horváttal a postaházba betört, onnan három postalovát erőszakkal elvitt, a postást megverték, mindenét összetörték, pénzét és értékes holmiját elrabolták. Kér satisfactiót, mert ha így bánunk a katonák a postákkal, ma holnap lehetetlen lesz ezen szolgálatra embert kapni.“

Pakay töle telhetőleg igyekezett a postások sorsán könnyíteni; így 1673-ban valamennyi részére Pozsonytól Tokajig 50—50 forint, később a bécs—győri vonalon 25—25 forint segélyt eszközölt ki;²⁾ gróf Kollonics Lipótnál, a ki Leopold császárnak tudvalevőleg legbizalmasabb tanácsadója és a pozsonyi kamarának is prefektusa volt és mint ilyen is nagy tevékenységet fejtett ki — kegyben állott. De Kollonics sem viseltetett valami nagy érdeklődéssel a magyar posták iránt, nagy befolyását egészen más dolgokban érvényesítette, még pedig, mint a történelemből tudjuk, bizony nem Magyarország javára, a postát sokkal csekélyebbnek nézte, mint hogy ő azzal tüzetesebben foglalkozott volna és hogy a magyar posta, habár csak mint a kamara mostoha gyermeke, mégis némi különállást élvezett, az bizonyára szintén nem illett bele az ő tervei keretébe. Kollonics egy ízben a *többi közt* azt írja a pozsonyi kamarának — természetesen Bécsből, hol állandóan tartózkodott, — hogy ott híre járt, hogy Pakay meghalt volna és megjegyzi, hogy ezen esetre sokan volnának az ő állására pályázók, de ő azt nem szándékozik a kamara hozzájárulása nélkül betölteni; midőn pedig a halálhír nem bizonyult valónak egy másik levelében szintén csak a többek közt, örömeinek ad kifejezést Pakay felgyógyulása felett. Egy harmadik levélben külön írja a kamarának, miszerint nagy csodálkozására értésére esett, hogy Pakay váratlanul (inopinate) gróf Hofkirchen császári generálissal valami össze-

1) Országos levéltár. Kamarai levelek. D. csomó.

2) U. o. Benigna resol. 1673 április 30. és október 7.

ütközésbe keveredett; utasítja tehát a kamarát, hogy az ügyet az ilyen esetekben eddig követett eljárás szerint a kamara tekintélyének megvédése mellett intézze el.¹⁾ Ezen összeütközés — a mint Dr. Takács Sándor úr a bécsi régi udvari kamarai levéltárban tett kutatásai alapján bennünket értesített — abban állott, hogy gróf Hoffkirchen komáromi várparancsnok, mivel levelei késedelmet szenvedtek — Pakayt Pozsonyban megbotoztatta annyira, hogy az súlyos beteg lett és utóbb bele is halt. Pakay a kamaránál előbb mint fogalmazó, utóbb mint főpostamester 28 évig szolgált az utóbbi években sokat betegeskedett és 1675 elején a fenti tetteges bántalmazás következtében meg is halt nagy családot hagyván maga után.

Utódjává a magyarországi főpostamesterségben 1675 április 9-én beadott folyamodványára az ugyanazon év május 24-én kelt királyi leirattal²⁾ *Andreássy József* kamarai tisztviselő neveztetett ki, „bizonyos okokból és tekintetekből és mivel a magyar nyelvben is jártas (certis quibusdam ex respectibus et causis, ob hungaricae quoque linguae cognitione) és azon feltétellel, hogy a főpostamesterséggel járó jövedelmeket még az év végeig a számos gyermekkel hátrahagyott család húzza.“

Andreássy főpostamestersége alatt a posták állapotában nem történt változás. A régi bajok megmaradtak, s régi erőszakoskodások a posták ellen a kiadott pátensek daczára meg-megujultak. Így 1676-ban Justh András neczpáli földesúr egyszerűen kiakarta dobni a verendariust a (túróc-) zsámbokréti postaházból. Pártját fogta a rudnói postamester, a kihez be volt osztva Franciscus Gaffor a Paar; ez az esetet a kamarának feljelentvén, felhossa, hogy az ő ősei már Miksa és Rudolf császárok ideje óta bírták a rudnói és zsámbokréti postákat, melyekhez 1673-ban még a bajmőczi is csatlakozott, de ilyen dolog még rajtuk meg nem esett. A kamara a kilakoltatást megakadályozta ugyan, de Justh még sokáig pörölt.³⁾

A főpostamester hivatali hatásköre is csak az maradt, a mi Pakay idejében volt. 1677-ben végre megindult a rég tervbe vett postajárat Nocsovától Teschenig, de annak végleges berendezését a kamara a főpostamester közbejötté nélkül Miticzky András rózsahegyí és nocsovai postamesterrel végezte el.⁴⁾

Andreássy szerette volna újra behozni a félkurirpénzt, melyet már

1) Országos levéltár. Kamarai levelek 1670—1679. E. csomó.

2) Országos levéltár, Benigne resolutio 1675 május 24.

3) Orsz. levéltár. Kamarai levelek 1670—1679. F. és H. csomó.

4) U. o. Kamarai levelek 1670—1679. L. csomó.

Pakay sem húzott az alája rendelt postásoktól; és pedig olyformán, hogy azok neki annak fejében negyedévenként 4—4 forintot fizessenek; de a kamara kiadta az ügyet a kamarai számvevőségnek véleményadás végett, ez pedig oda nyilatkozott, hogy azon fordul meg a dolog, hogy egyeztek meg a veredáriusokkal mikor őket felfogadták és jelentésében megjegyzi: »Jól mondja a főpostamester úr, hogy az alantas postások felügyelőjüknek Németországon is fizetnek, és az Magyarországon is régen te úgy volt, de hogy azok, a kiknek nem sok kurirjok van, annyit fizessenek, az nem volna igazságos; a kurirpénz úgy is bizonytalan, maradjon csak a veredáriusoké.« Úgy is maradt.

Főpostamesteri kötelességének is igyekezett eleget tenni, a menynyire módjában állott. A trencsényi postánál késedelmeket és szabálytalanságokat tapasztalván, Sirsich Gáspár harminczadost és postamestert alárendelt veredáriusaival együtt feljelentette a kamaránál (Trencsén mellékpostái voltak: Csejthe, Zlichó, Illava és Kosztolány) Sirsichnek erre beérkezett jelentése¹⁾ a késedelmeket azzal igazolja, hogy Ő Felsője tiszttviselői részéről gyakran megesik, hogy az általuk feladandó levelek miatt a posta rendes elindítását késleltetik, sőt a veredáriusokat útközben is feltartóztatják, a postitiókat, a kikkel találkoznak, megállítják, a levélcsoomagokat feltépik stb. Ezen visszaélések orvoslására ajánlja a postára vonatkozó pátensek újból való kihirdetését. »Intézkedtem különben — végzi levelét — úgy a magam hivatalát, mint alárendeltjeimet illetőleg, hogy a felmerült hibák orvoslást nyerjenek, csak arra kérem főpostamester urat, hogy ha még ezentúl is ilyesmiket tapasztalna, igyekezzék a dolgot előbb velem elintézni, és csak ha ez nem használ, tegyen a kamaránál jelentést.«

A katonaság is tovább üzte erőszakoskodásait a posia ellen. 1678. ján. 22-én írja a trencsényi postamester a kamarának,²⁾ hogy »e hó 9-én valami Geymann nevű ifjú a Herberstein-féle ezred kapitánya innen 3 postalovat elvivén, Bécs felé futár módra útnak indult, a lovakat Csejten hagyta ugyan, de az egyiket egészen tönkretette, a kocsit magával vitte, csejtei és kosztolányi filiálisom postalovait ütlegekkel illtette«; kéri a kamarát, panaszolja be azt a báró Geymant a haditanácsnál, hogy megbüntetésék, mert különben lehetetlenné válik postásokat és postalegényeket kapni és kocsikat az utazók számára fentartani. »A stafétákat is — úgymond — gyakran használják, de nem fizetik« stb. Sőt Bencze György Ferdinánd kittsei harminczados 1679. (Decz. 1-ről³⁾) azt jelenti a kamarának, hogy egy Pozsonyban lakó Leide-

1) Országos levéltár. Kamarai levelek 1670—1679. L. csomó.

2) U. o. Kamarai levelek 1670—1679. I. csomó.

3) U. o. Kamarai levelek 1670—1679. D. csomó.

nontius Görlitz Ferdinánd a főpostamester engedelmé nélkül levelek szállításával foglalkozik és kéri a kamarát, hogy ezen visszaélést a consilium bellicum útján szüntesse be.

1678-ban a Thököly-féle felkelés a felvidéken tért foglalván, egészen összezavarta a posták járását. A postások közül azok, a kik Thökölyhez nem csatlakoztak, megerősített helyeken húzták meg magokat a kuruczok elől. Körmendy János csejtei veredarius már 1678 febr. 17-én írott levelében¹⁾ a várban kér helyet postája számára »a rebellisek miatt« Bohus Dániel turdossini postamester és harminczados írja 1678. jul. 5-én a kamarának; »Tegnap midőn Leslie generális futárját, ki az én postilióm kíséretében postán Verbna generálishoz menőben volt, Vichodna táján elállván az útját, elfogták, foglyul elvitték és az én hibbei postám lovait is magokkal vitték. Olyan veszedelmes a posták járása, hogy alig van biztos út, a melyen járni lehessen.« Gaffor Paar Ferencz rudnói postamester 1679. jan. 19-ről írja a kamarának, hogy megkapta a kamara parancsolatját, hogy Túróczban és a szomszéd megyében a kir. fiscus részére foglalásokat eszközöljön, de a rebellisek miatt nem lehet kimozdulni Bajmócz várából.²⁾ A postamestereket tehát úgy látszik a kamara confiskálásokkal is foglalkoztatta, a mi népszerűségüket nem igen nevelhette az országban.

Zűrzavar volt a posták dolgában is. A fizetések kiszolgáltatásában való pontatlanság is megvolt. Andreásy 1679. october 10-én kéri hátralékos illetményének kifizetését, mert már egészen eladósodott és a mestereberek is egyre szorítják. Kérése teljesedését azonban már nem érthette el, hátralékos fizetését a maga számára és veredariusai kielégítésére 1372 frt 80 denár összegben 1679. decz. 31-én már özvegy vette fel.³⁾

Az ezt követő korszakban igen nevezetes változások álltak be úgy Magyarországon, mint a magyar posták dolgában; ez utóbbiakról egy legközelebbi cikkemben fogok beszámolni.

1) Országos levéltár. Kamarai levelek 1670—1679 I. csomó.

2) U. o. Kamarai levelek 1670—1679 K. csomó.

3) Nemzeti Muzeum kéziratára fol. Lat. 2769.